

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТИПІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

©2022 ШЕВЧЕНКО О. В., КУЗЬМИНЧУК Н. В.

УДК 332.1:338.2
JEL Classification: O18; O20; R10; R58

Шевченко О. В., Кузьминчук Н. В.

Методичні підходи до типізації територій в Україні для відновлення та управління регіональною економікою

Метою дослідження є формування методичних підходів до поєднання різних класифікацій територій України задля вироблення інструментарію їх відновлення і довгострокового розвитку. Це передбачає втілення новітніх підходів до короткострокового управління територіями та їх стратегування. Розгляд робіт науковців продемонстрував брак узгодженої системи виокремлення територій (за наявності декількох класифікацій територій відповідно до рівнів їх розвитку) для потреб соціально-економічного відновлення та стимулювання розвитку. У роботі проаналізовано різні класифікації територій згідно з адміністративно-територіальним поділом, виділеними функціональними типами, рівнями економічної безпеки та виокремлено спільні риси різних класифікацій територій (регіонів і громад) України. Визначено цілі подальшого розвитку територій – дотримання визначених стандартів життя в регіонах, окреслено основи економічного зростання, вказано способи акумулювання додаткових коштів на територіях, продемонстровано вплив рівнів економічної безпеки регіональної економіки на можливості стимулювання її розвитку. Сформовано методичний підхід до групування територій за рівнями розвитку, потребами у відновленні, загрозами економічній безпеці в різних регіонах, на основі чого запропоновано узгоджену систему типізації територій України задля їх соціально-економічного відновлення і стимулювання розвитку. Доведено, що різні території можуть відноситися до різних типів, що робить класифікацію гнучкою, а цілі стимулювання розвитку територій – змінними. Це підкреслює необхідність застосування різного інструментарію активізації розвитку територій у різні періоди. Оригінальністю роботи є взаємне поєднання різних типів класифікацій територій України та розроблення їх згурпованої класифікації. Це дозволить розробити логічну систему заходів щодо управління регіональною та місцевою економікою на підставі нових засад їх короткострокового і стратегічного розвитку, потреб у відновленні та зростанні.

Ключові слова: управління регіональною та місцевою економікою, типи територій, економічна безпека регіонів і громад, стимулювання розвитку територій, стратегії розвитку.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-3-104-111>

Рис.: 2. **Бібл.:** 14.

Шевченко Ольга Валеріївна – доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри регіоналістики і туризму, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: olvalshev@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0386-7550>

Researcher ID: <http://publons.com/researcher/3475828/olga-shevchenko/>

Scopus Author ID: 57216489995

Кузьминчук Наталія Валеріївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: nkuzminchuk@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9844-3429>

Researcher ID: AAL-5531-2020

Scopus Author ID: 57196376357

UDC 332.1:338.2
JEL Classification: O18; O20; R10; R58

Shevchenko O. V., Kuzmynchuk N. V. The Methodical Approaches to the Classification of Ukraine's Territories for the Recovery and the Regional Economy Administration

The study is aimed at forming the methodological approaches to combining different classifications of territories of Ukraine in order to develop an instrumentarium for their recovery and long-term development. This involves the implementation of the latest approaches to the short-term management of territories and their strategizing. A consideration of the works of scholars demonstrated the lack of a coordinated system of separation of territories (in the presence of several classifications of territories in accordance with the levels of their development) for the needs of socioeconomic recovery and stimulation of development. The paper analyzes various classifications of territories according to the administrative-territorial division, allocated functional types, levels of economic security and distinguishes common features of different classifications of territories (regions and communities) of Ukraine. The goals of further development of territories such as compliance with certain standards of living in the regions are determined, the foundations of economic growth are outlined, the methods of accumulating additional funds in the territories are indicated, the influence of the levels of economic security of the regional economy on the possibilities of stimulating its develop-

ment is demonstrated. A methodical approach to the grouping of territories by levels of development, needs for recovery, threats to economic security in different regions is formed, on the basis of which a coordinated system of typification of the territories of Ukraine for their socioeconomic recovery and stimulation of development is proposed. It is proved that different territories can belong to different types, which makes the classification flexible, and the goals of stimulating the development of territories remain variable. This underlines the need to use various instruments to enhance the development of territories in different periods. The originality of the publication lies in the mutual combination of different types of classifications of the territories of Ukraine and the development of their grouped classification. This will allow to develop a logical system of measures to manage the regional and local economy on the basis of new principles of their short-term and strategic development, needs for recovery and growth.

Keywords: management of regional and local economy, types of territories, economic security of regions and communities, stimulation of territorial development, development strategies.

Fig.: 2. **Bibl.:** 14.

Shevchenko Olga V. – Doctor of Sciences (Economics), Senior Research Fellow, Professor of the Department of Regional Studies and Tourism, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: olvalshev@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0386-7550>

Researcher ID: <http://publons.com/researcher/3475828/olga-shevchenko/>

Scopus Author ID: 57216489995

Kuzmynchuk Nataliia V. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Professor of the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: nkuzminchuk@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9844-3429>

Researcher ID: AAL-5531-2020

Scopus Author ID: 57196376357

Вступ. Виклики для соціально-економічного розвитку України, що постали з лютого 2022 року, зумовляють зосередження дослідницької уваги науковців і практиків на багатьох аспектах регіональної економіки. Серед них зазначимо питання управління територіями, зокрема, розширення здобутків реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, накопичення потенціалу для відновлення постраждалих територій, переорієнтації логістичних мереж між регіонами України. Вочевидь, виникає завдання класифікації територій на нових засадах, що передбачатиме запровадження інших підходів у короткостроковому управлінні регіонами, стратегуванні, окресленні основ економічного розвитку, забезпеченні економічної безпеки регіональної економіки, дотриманні визначених стандартів життя в регіонах. Розроблення інструментарію типізації територій у нових умовах стає актуальним завданням науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтування й аналіз типізації територій України і дотичних, споріднених питань управління регіонами та стимулювання їх розвитку знаходить належне висвітлення у роботах різних авторів.

Зокрема, класифікацію регіонів за рівнями та темпами соціально-економічного розвитку подано у роботі таких авторів, як Н. О. Кондратенко, О. М. Красносова, В. В. Папп [1]. У роботі О. М. Крупи [2] класифікацію регіонів пропонується базувати на ознаках рівнів і темпів економічного та соціального розвитку – це дозволяє вирізнити типи регіонів та розробити для цих типів власні комплекси заходів щодо стимулювання розвитку. Суттєва увага питанню стратегування громад приділена І. В. Заблудською, С. І. Гречаню. Автори обґрунтовують необхідність спрямування зусиль органів місцевого самоврядування не лише на «вирішення нагальних потреб певної громади, а й на

стратегічне планування свого розвитку, що ґрунтується на широкій партисипації», і доводять, що «більшого гальмування розвитку завдає відсутність ідентифікації територіальних громад, через що погіршується змістовне наповнення стратегій їхнього розвитку, а рішення щодо їх реалізації не сприяють подальшій розбудові громад» [3]. Тим самим необхідність сучасних класифікацій територій відповідно до потреб часу лише підсилюється.

Стратегічне управління розвитком територій є предметом розгляду в статті В. В. Ємець [4]. У ній подано ідеї щодо стратегування окремих регіонів, удосконалення процесу розроблення та реалізації стратегій для регіонів з метою забезпечення довгострокового планування й можливості їх коригування, орієнтації на потреби інвесторів, прагнення конкретних регіонів, більш активне залучення громадськості до розроблення стратегії.

У роботі І. В. Ярошенка [5] подано розширену класифікацію регіонів за ознаками сталого розвитку (економічна непривабливість, соціальна напруженість, екологічне лихо), що дає змогу визначити проблемні регіони у контексті реалізації цілей сталого розвитку і розробити заходи з їх підтримки.

Значну кількість наукових статей присвячено визначенню і встановленню особливих умов для зростання регіональної економіки, що також належить до класифікуючих ознак типізації територій. Серед них зазначимо статтю О. В. Тур [6], у якій за допомогою створення точок зростання пропонується вирішувати низку проблем соціально-економічного розвитку регіонів (диспропорції, депресивність). Н. О. Мартинович обґрунтовує теоретико-методичні засади і розробляє концептуальні підходи до розбудови територій пріоритетного розвитку [7]. С. Ю. Рогозян у своїй роботі [8] висвітлює результати словенського досвіду розбудови територій пріоритетного розвитку з по-

гляду стратегічного управління регіональною економікою, що можливо використати і в Україні.

У статті Н. В. Кузьминчук, Т. М. Куценко [9] доведено необхідність вивчення та оцінювання внутрішніх регіональних інтересів та потреб, а також власних можливостей їх задоволення на основі використання існуючого соціально-економічного потенціалу регіону.

Диверсифікації підходів до управління різними за природою територіями, які мають відмінні можливості сприйняття інновацій світової економіки, присвячена стаття В. С. Шебаніна, В. В. Уманської. У ній доведено, що «перспектива розвитку територій передусім залежить від стратегії і тактики реалізації державної регіональної політики, які мають урахувати динамічність соціально-економічного розвитку, темпи цифровізації економіки та рівень інноваційності і технологічності регіонів високо-розвинених країн світу, конкурувати з якими вітчизняним регіонам стає дедалі складніше» [10]. Авторами пропонується сукупність заходів для оптимізації процесів управління розвитком територій.

У період воєнних дій значно зростає актуальність питань забезпечення безпеки територій у соціально-економічному вимірі, що знаходить належне висвітлення у статті М. В. Волосюк, І. В. Сіренко [11]. Економічна безпека громад розглядається у як сукупність ресурсно-фінансової, бюджетної, кадрової та інвестиційно-інноваційної. Різні рівні економічної безпеки громад вимагають відмінних підходів до свого забезпечення. Такий підхід актуалізує потребу у здійсненні новітніх оцінок потенціалу територій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Натомість у різних дослідженнях бракує узгодженої системи виокремлення територій для потреб соціально-економічного відновлення та стимулювання розвитку. Такі дослідження мають поступово набувати ваги для того, щоб примножити теоретичні напрацювання у сфері регіональної економіки: щодо класифікації територій, формування даних про території, що потребують відновлення, дослідження міграційних процесів, виявлення тенденцій у будівельній та інвестиційній сферах, розрахунку обсягів соціальної допомоги. Ці наукові розвідки доцільно проводити комплексно, розглядаючи регіональну економіку як багатоаспектний предмет, до складників якого слід застосовувати різні методологічні інструменти вивчення.

Метою цієї статті є формування методичних підходів до поєднання різних класифікацій територій України (регіонів та громад) задля вироблення інструментарію їх відновлення та довгострокового розвитку. Завданнями для досягнення мети є такі: виокремити спільні риси типів класифікацій територій України, визначити цілі подальшого розвитку територій, сформувати узгоджену систему типізації територій України задля їх соціально-економічного відновлення і розвитку.

Вихідними умовами проведення типізації території України на нових умовах є такі: (1) адміністративно-територіальний поділ України на 27 регіонів (Конституція України), (2) виділення 13 функціональних типів територій у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки (2020 р.), (3) узагальнені і виділені відповідно до

їх поточного економічного стану функціональні типи територій у зміненому законі України «Про засади державної регіональної політики» (2022 р.), (4) класифікація територій відповідно до потреб забезпечення економічної безпеки, (5) типи територій відносно до рівня їх вражень збройною агресією. У роботі послідовно проаналізовані вказані класифікації з метою виявлення їх позитивних сторін і тих аспектів, які можна включити в об'єднану класифікацію. Така класифікація може стати доцільною при проведенні наскрізного аналізу соціально-економічного становища регіонів у сучасний період і опрацюванні заходів з формування державної регіональної політики.

Виклад основного матеріалу й отримання наукових результатів. Соціально-економічний розвиток регіонів та громад України значною мірою потерпає від війни, яка негативно відображається на сферах господарювання та добробуті населення. За прогнозами, падіння ВВП України у третьому та четвертому кварталах 2022 року сповільниться до 37,5 відсотка порівняно з другим кварталом цього року (39,3 %) [12]. Воєнні дії на території України постали значним викликом для національної політики і державної регіональної політики, у тому числі політики територіальних громад. Питання виживання, зупинення агресора, а далі – відбудови населених пунктів після руйнувань – тепер перебувають на порядку денному більшості регіонів України. Необхідність убезпечення життєдіяльності та збереження виробничо-збутових ланцюгів призводять до перенесення виробничих потужностей зі сходу та півдня країни в інші регіони, часто і за кордон; відповідно, формуються нові ланцюги постачання сировини і відвантаження продукції. Внаслідок таких процесів окремі регіони та громади країни втрачають стабільні основи економічної безпеки, набувають ознак депресивності, у них посилюються тенденції до занепаду економічної діяльності, відтоку населення. Інші ж регіони та громади отримують вагомі ресурси – фінансовий та людський капітал – для розкриття нового потенціалу розвитку.

Варто зазначити, що регіони України завжди різнилися за ресурсним та виробничим потенціалом. Нерівномірність регіонального розвитку зумовлює застосування відмінних підходів до опрацювання регіональної політики для конкретних територій чи груп територій. Вказане означає вирішення окремих функціональних типів територій України, щодо яких застосовуються власні політики стимулювання розвитку. Вони унормовані у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Згідно з нею функціональними типами територій є такі:

- 1) агломерації,
- 2) великі міста,
- 3) середні міста,
- 4) малі міста,
- 5) монофункціональні міста,
- 6) сільські території у несприятливих умовах,
- 7) гірські території Українських Карпат,
- 8) макрорегіон «Азов-Чорне море»,
- 9) зони впливу міжнародних транспортних коридорів,
- 10) прикордонні регіони,
- 11) природоохоронні території та об'єкти,

- 12) прикордонні території у несприятливих умовах – територіальні громади, розташовані біля кордону з державами, відносини з якими передбачають додатковий рівень безпеки державного кордону, обмеження руху товарів та людей, що стримує розвиток місцевої економіки та залучення інвестицій, або лінії розмежування,
- 13) тимчасово окуповані території України.

Така типізація територій забезпечила територіальну спрямованість політики розвитку, стимулювання використання внутрішнього потенціалу територій, надання підтримки окремим територіям.

Два останні у переліку цих типів територій постійно бралися до уваги дослідниками, оскільки їх становище складало різного ступеня загрозу соціально-економічному розвитку та загалом суспільно-політичній стабільності. Нині ж під час ведення бойових дій на території України значно збільшилась кількість територій, які потребують посиленого вивчення.

Зазначені вище дві класифікації можна віднести до статичних, які ґрунтуються на системі адміністративно-територіального устрою та складеному потенціалі. Наступні класифікації можна віднести до динамічних, оскільки перелік територій, що будуть віднесені до окремих груп, може змінюватися.

У законі України «Про засади державної регіональної політики» (редакція 2022 р.) подано класифікацію територій, виділених відповідно до їх поточного економічного стану. Такими функціональними типами територій є такі:

- території відновлення – території, на яких відбувалися бойові дії та/або які були тимчасово окуповані, та/або які зазнали руйнувань об'єктів інфраструктури через бойові дії, ті, які характеризуються погіршенням рівня розвитку та виїздом населення;
- регіональні полюси зростання – території зі значно кращими показниками розвитку і зростання яких позитивно впливає на суміжні території та державу;

- території з особливими умовами для розвитку – території з низькими показниками розвитку або які мають обмеження щодо використання внутрішнього потенціалу;
- території сталого розвитку – території з наявним для збалансованого розвитку потенціалом.

В основу цієї класифікації покладено спорідненість ознак наявності потенціалу розвитку та можливостей його використання і потреби території у відновленні. Типи територій відповідно до такої класифікації не є взаємовиключними, одна і та сама територія може належати до різних функціональних груп. Це розширює можливості застосування різних інструментів для відновлення і розвитку господарської системи у цих регіонах.

Вказані класифікації територій варто доповнити групуванням територій за рівнями економічної безпеки, що прямо впливає з необхідності управління регіональною економікою на засадах стабільного і безпечного розвитку.

Поточне переміщення ресурсів з одних регіонів до інших змінює стан економічної безпеки і визначає необхідність оновлення способів її дотримання. Для збереження цілісності економічної системи країни необхідними є новітні заходи з дотримання економічної безпеки регіонів України. Повоєнна розбудова системи економічної безпеки регіонів України – має будуватися на основі розробленого алгоритму.

Першим кроком у такому алгоритмі є оцінювання рівнів економічної безпеки в регіонах України та типізація регіонів за цими рівнями.

Другим є оцінювання загроз для економічної безпеки.

Третім є зменшення загроз для регіонів з низьким рівнем безпеки та збереження стабільного рівня економічної безпеки і його зміцнення для регіонів із середнім та високим рівнями безпеки. Четвертим кроком є розроблення системних заходів для груп регіонів відповідно до їх рівнів безпеки та переведення цих заходів у площину державної регіональної політики (рис. 1).

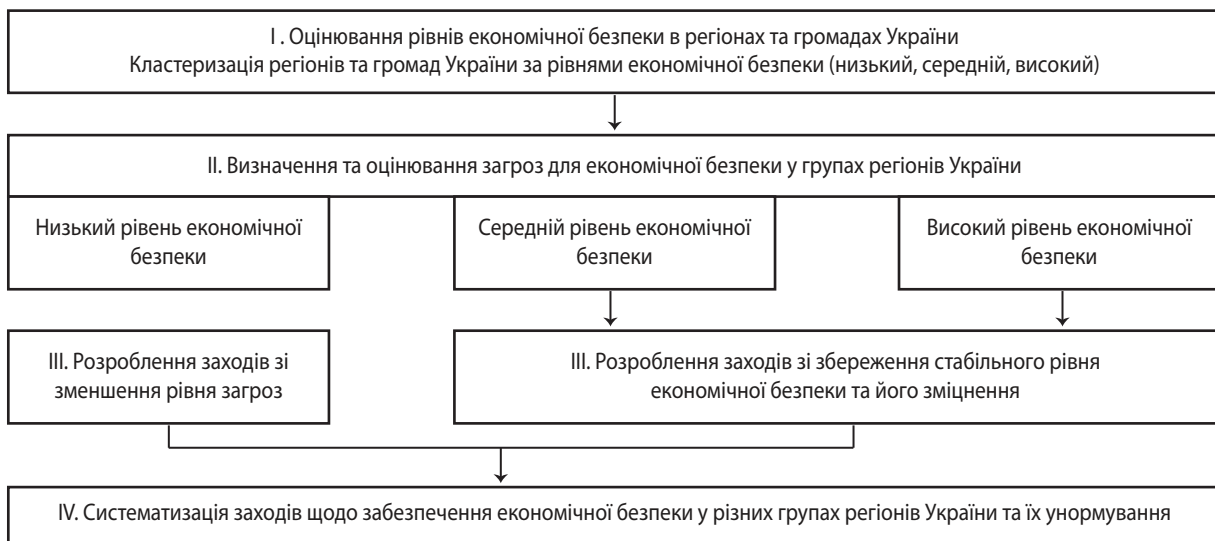

Рис. 1. Алгоритм повоєнної розбудови системи економічної безпеки для регіональної економіки в Україні

Джерело: [13]

Задля оцінювання рівнів економічної безпеки в громадах та регіонах України доцільно визначити показники, за якими проводиться статистичний аналіз. Оскільки йдеться про економічну безпеку регіону та громади, варто виокремити ті показники, які найбільш наочно будуть відображати ситуацію зі станом виробничого, фінансового, інноваційного, сервісного, людського та ін. капіталу. Доцільно зосередити увагу на показниках, за якими в Україні ведуться статистичні спостереження.

Тому до переліку показників пропонується включити такі: податкове забезпечення регіону (характеризує достатність власних податків та інших зборів для розвитку регіону); переміщення населення всередині країни (показує інтенсивність переміщень населення між регіонами всередині країни); зовнішня міграція (показує рух населення за межі країни); імпортозалежність (показує ступінь залежності внутрішнього ринку регіону від імпортного виробництва); міжрегіональний обмін товарами та послугами (показує, наскільки регіони вбудовані у внутрішній ринок і яким є ступінь їх економічної орієнтації на зовнішній ринок); капітальні інвестиції у регіоні (показує забезпечення регіону коштами); інноваційний розвиток регіону (показує, яким є ступінь упровадження інновацій в економіці регіону); рівень безробіття (показує потребу працездатного населення у працевлаштуванні) та рівень заборгованості з виплати заробітної плати (показує зміну добробуту населення).

Зазначимо, що перелік показників не є вичерпним і може доповнюватися відповідно до ситуації та потреб економічного аналізу. Зокрема, до переліку можна додати показники соціальної сфери – соціального захисту і соціального забезпечення, рівня надання освітніх послуг, рівня медичного забезпечення населення. Також необхідні для аналізу показники можуть різнитися залежно від кластера регіону (з високим, середнім або низьким рівнями економічної безпеки).

Сукупність підходів до класифікації територій України є основою для системного і всебічного дослідження територіального виміру господарської системи в країні та побудови механізму управління регіональною економікою. Нині воєнні дії об'єктивізували доцільність опрацювання і застосування додаткового районування територій України. В його основу слід покласти не лише чинник «рівень розвитку», але і чинник «рівень потерпання від агресії та потреби у відновленні». Тому, на нашу думку, такими типами територій і громад на них можуть стати [14]:

- а) території з умовно стабільним розвитком – громади, де не велися наземні бойові дії;
- б) постраждали від бойових дій звільнені громади (окремі громади півночі і північного сходу України);
- в) тимчасово окуповані громади, на яких (не) ведуться активні наземні бойові дії (громади на півдні України);
- г) громади, на території яких ведуться наземні бойові дії – окремі громади сходу, північного сходу та півдня України.

Зрозуміло, що перелік таких громад є гнучким. Тому гнучкими і з високим рівнем адаптованості мають бути

й інструменти відновлення. Умови існування і забезпечення громадами своєї життєдіяльності значно різняться. Існування таких типів територій, на яких розташовані громади, потребують зміни короткострокових заходів щодо політики відбудови, а також опрацювання довгострокової стратегії їх подальшого існування.

Наявність деякого числа класифікацій територій України відповідно до різних цілей та завдань дещо ускладнює питання аналізу ситуації у регіонах і розроблення заходів для відбудови і відновлення регіонів. З метою формулювання стратегій регіонів і державної регіональної політики доцільно провести узгодження класифікацій і виробити систему заходів, які б наскрізно могли стосуватися відбудови та/або стимулювання соціально-економічного розвитку всіх територій. Розгляд наявних класифікацій територій України є підґрунтям для вказування необхідності узгодження їх на спільній класифікаційній основі.

Вихідним кроком до формулювання класифікації є її мета. Нині метою класифікування територій може стати потреба у відновленні та стимулюванні соціально-економічного розвитку. Відповідно до мети, після проведення оцінювання стану соціально-економічного розвитку територій, доцільно провести класифікацію: території зі стабільним розвитком, що потребують підтримуючих заходів (а); території деокуповані (слабкий розвиток) – потребують значного обсягу коштів у короткостроковій перспективі (б); тимчасово окуповані території (депресивні) – потребуватимуть значних коштів для відновлення (в); території з веденням бойових дій (депресивні) – потребуватимуть значного обсягу коштів для відновлення (г). До неї варто додати класифікацію відповідно до рівнів безпеки і класифікацію на основі функціональних типів територій. Наступним кроком є розроблення системи взаємної ув'язки типів територій відповідно до різних класифікацій (схематично це зображено на рис. 2).

Під час ведення бойових дій на території України збільшилась кількість територій, які потребують додаткових заходів щодо стимулювання розвитку. До низки завдань, що їх виконували громади у мирний час, додалися завдання щодо організації власної системи оборони, забезпечення сталості логістичних перевезень в аспекті доставки товарів і надання послуг, виділення допомоги найбільш нужденним верствам населення. У громадах, що постраждали від бойових дій, виникає потреба у відбудові, реновації споруд або повністю кварталів чи навіть населених пунктів. У багатьох громадах виникає питання розміщення і забезпечення критично необхідних побутових потреб для внутрішньо переміщених осіб.

Значні обсяги руйнувань і зміни основ господарювання спровокували необхідність пошуку ресурсів для відновлення. Знаходження коштів для відбудови актуалізується через об'єктивні потреби – необхідність швидкого відновлення. Ресурсів територіальних громад і того обсягу коштів, що виділялися і виділяються на здійснення регіональної політики, вже виявляється замало для вирішення поточних потреб, а також для формування фондів відновлення на перспективу. З метою уникнення нецільового та неефективного витрачання коштів необхідним є контроль їх управління, який потребує створення спеціальних фон-

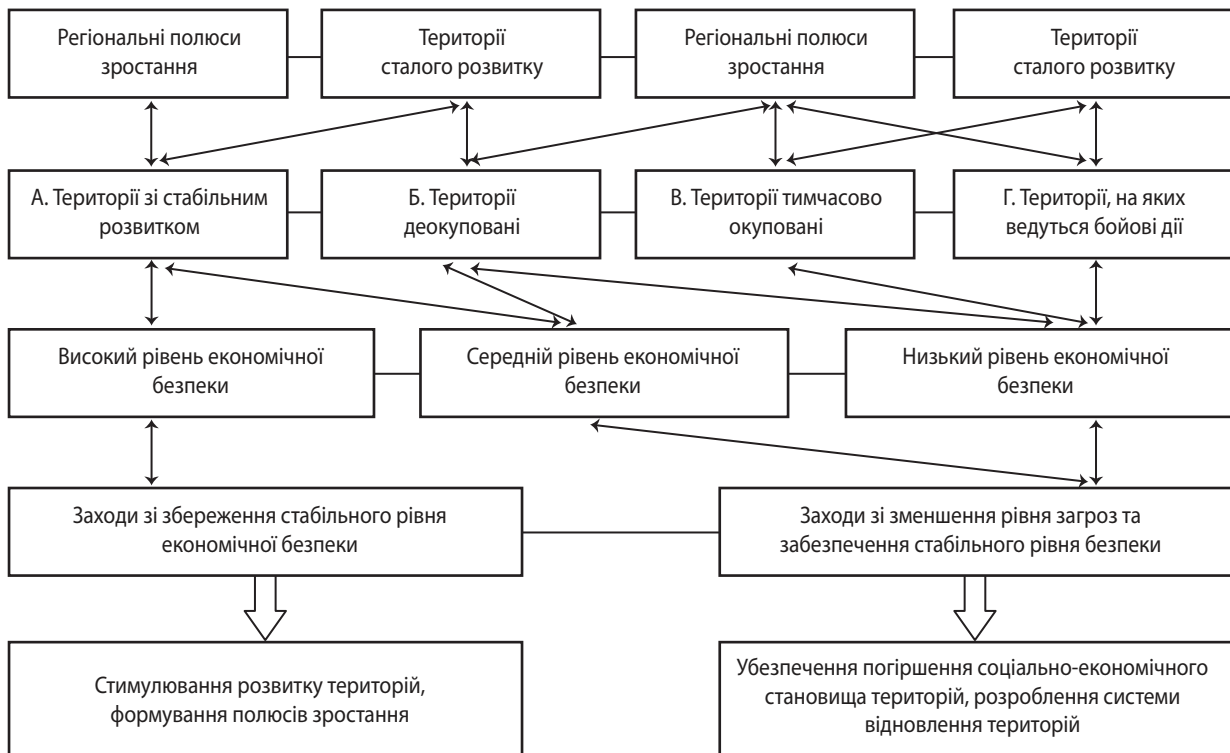

Рис. 2. Взаємозв'язок класифікації територій та стратегічні напрями управління територіями в Україні

Джерело: авторська розробка

дів, у яких би акумулювалися і далі розподілялися кошти на відновлення. Виникає питання щодо зміни інституційних рамок до відбудови: визначення потреб, окреслення шляхів, застосування технологій відбудови, визначення цілей відбудови, пошуку ресурсів для відбудови. Такі загальні рамки можуть бути застосовані до всіх тих регіонів України, що постраждали від воєнних дій.

Для різних типів територій варто виділити такі групи завдань, що потребують фінансування: реалізація повсякденної життєдіяльності, відбудова зруйнованої інфраструктури та проведення оборонних робіт, забезпечення потреб внутрішньо переміщених осіб. Джерелами коштів можуть виступати як місцеві бюджети і субвенції, так і кошти міжнародних фінансових організацій, що є донорами для відновлення місцевої економіки України. Доцільно створити фінансовий фонд у підпорядкуванні Міністерства розвитку громад та територій України, у якому акумулювати кошти міжнародних організацій для відновлення економіки, та здійснювати контроль за їх цільовим і ефективним використанням. Виділення коштів з такого фонду сприятиме забезпеченню потреб місцевого розвитку. У зв'язку з недостатністю джерел місцевих бюджетів для забезпечення і поточних повсякденних, і нових потреб громад доцільно акцентувати увагу на залученні коштів міжнародної фінансової допомоги. Таку систему варто унормувати у стратегічних документах розвитку громад і розробити плани заходів з її реалізації.

На основі застосування оновленої типізації територій України слід остаточно відмовитися від підходу регіональної політики – «one-size-fits-all» (однакові заходи держав-

ної регіональної політики підходять до кожної території) і застосовувати підхід «place-based police» (місцева політика, або політика, орієнтована на конкретну територію) та, безумовно, «people-based policy» (орієнтована на людину політика). Це забезпечить більшу ефективність у досягненні цілей розвитку та витрачання коштів.

Запропоновані підходи та нові інструменти стимулювання розвитку територій дозволяють забезпечити чіткіше визначення потреб різних громад. Це зумовлює також зміни у способах фінансування, розподілу Державного фонду регіонального розвитку, виділення субвенцій громадам. Узгоджені дії центральних органів виконавчої влади, територіальних громад, міжнародних організацій щодо створення системи фінансування територій здатні спільно посприяти відновленню місцевої економіки у середньостроковій і короткостроковій перспективах. Передбачається, що це може стати основою для нової регіональної політики в Україні.

Висновки. Нові проблеми і завдання регіонів та територіальних громад щодо організації і забезпечення самоврядного розвитку потребують швидких змін традиційних механізмів свого вирішення. Групування регіонів за рівнями розвитку та потребами у відновленні, оцінювання загроз економічній безпеці в різних регіонах та розроблення відповідних заходів щодо підтримки й стимулювання розвитку результатуються у системну політику, спрямовану на стабілізацію ситуації в регіонах, яка стає складником державної регіональної політики. Політика життєдіяльності регіону та громади унормовується у середньострокових стратегіях, тому комплексні заходи щодо управління

розвитком територій доцільно включати до плану заходів з реалізації стратегій, забезпечивши кореляцію заходів у різних групах регіонів з різними функціональними типами територій.

У такий спосіб можна забезпечити відповідність цілей розвитку регіону потребам часу. Подальші дослідження у цьому напрямку стосуватимуться визначення переліку територій, що належать до того чи іншого класифікаційного типу, та операційних цілей таких територій (відповідно до їх узгодженої класифікації) щодо стимулювання розвитку і заходів з їх реалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кондратенко Н. О., Красносова О. М., Папп В. В. Проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку регіонів України. *Бізнес Інформ*. 2022. № 1. С. 198–204. DOI: 10.32983/2222-4459-2022-1-198-204
2. Крупа О. М. Методичний підхід до діагностики проблем соціально-економічного розвитку регіону. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2010. Т. 3. Вип. 263. С. 722–726.
3. Заблюдська І. В., Гречана С. І. Методичне забезпечення формування ідентифікаційного профілю територіальної громади. *Регіональна економіка*. 2021. № 2 (100). С. 5–14. DOI: 10.36818/1562-0905-2021-2-1
4. Ємець В. В. Економічний розвиток у повоєнний період в Україні: регіональний та місцевий аспекти. *Економіка та держава*. № 5. 2022. С. 68–72. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.5.68
5. Ярошенко І. В. Механізми державної підтримки проблемних регіонів. *Моделювання регіональної економіки*. 2014. № 1. С. 114–127.
6. Тур О. В. Формування підходу до визначення ознак депресивного стану соціально-економічного розвитку територій з урахуванням особливостей адміністративно-територіального устрою. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 8. Ч. 2. С. 153–156. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/89.pdf
7. Мартинович Н. О. Від результату до ефективності: соціально-економічний контекст розвитку територій пріоритетного розвитку. *Бізнес інформ*. 2022. № 4. С. 65–74. DOI: 10.32983/2222-4459-2022-4-65-74.
8. Рогозян С. Ю. Словенський погляд на розбудову територій пріоритетного розвитку як інструмента стратегічного управління регіональною економікою. *Економіка та держава*. 2022. № 6. С. 29–34. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.6.29
9. Кузьминчук Н. В., Куценко Т. М. Підходи до діагностики соціально-економічного потенціалу регіону як основи ефективної стратегії управління. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2016. № 4. С. 269–284.
10. Шибанін В. С., Уманська В. В., Решетілов Г. О. Розвиток територій у системі державної регіональної політики. *Регіональна економіка*. 2021. № 3. С. 28–35. DOI: 10.36818/1562-0905-2021-3-3
11. Волосюк М. В., Сіренко І. В. Економічна безпека територіальної громади в системі забезпечення її сталого розвитку. *Економіка та держава*. 2021. № 6. С. 105–109. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.6.105
12. ВВП України у другому півріччі впав на понад третину – НБУ. DW, 29.07.2022. URL: [https://www.dw.com/uk/vvp-](https://www.dw.com/uk/vvp-ukrainy-u-druhomu-pivrichchi-vpade-na-ponad-tretynu-nbu/a-62651530)

ukrainy-u-druhomu-pivrichchi-vpade-na-ponad-tretynu-nbu/a-62651530

13. Шевченко О. В. Заходи з повоєнної розбудови системи економічної безпеки для регіональної економіки України. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство* : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 29 верес. 2022 р.). Полтава : НУПП, 2022. С. 91–95.

14. Шевченко О. В. Підходи до визначення типів територій в Україні як основа для відновлення і розвитку господарства. *Імперативи та безпекові пріоритети збереження і розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни* : зб. тез доп. дискусійної платформи / за заг. ред. С. Л. Шульц, А. І. Мокія. Львів, 2022. С. 16–18.

REFERENCES

- Kondratenko, N. O., Krasnosova, O. M., and Papp, V. V. "Problemy ta perspektyvy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy" [The Problems and Prospects of Socioeconomic Development of Regions of Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 1 (2022): 198-204. DOI: 10.32983/2222-4459-2022-1-198-204
- Krupa, O. M. "Metodychnyi pidkhd do diahnostyky problem sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu" [Methodical Approach to Diagnosis of Problems of Social and Economic Development of the Region]. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky*, vol. 3, no. 263 (2010): 722-726.
- Kuzmynchuk, N. V., and Kutsenko, T. M. "Pidkhody do diahnostyky sotsialno-ekonomichnoho potentsialu rehionu yak osnovy efektyvnoi stratehii upravlinnia" [Approaches to Diagnosing the Socio-economic Potential of the Region as a Basis for an Effective Management Strategy]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*, no. 4 (2016): 269-284.
- Martynovych, N. O. "Vid rezultatu do efektyvnosti: sotsialno-ekonomichnyi kontekst rozbudovy terytorii priorytetnoho rozvytku" [From Result to Efficiency: The Socioeconomic Context of Improvement of Priority Development Territories]. *Biznes Inform*, no. 4 (2022): 65-74. DOI: 10.32983/2222-4459-2022-4-65-74
- Rohozian, S. Yu. "Slovenskyi pohliad na rozbudovu terytorii priorytetnoho rozvytku yak instrumenta stratehichnoho upravlinnia rehionalnoi ekonomikoiu" [The Slovenian View on the Development of Priority Development Areas as a Tool of Strategic Management of the Regional Economy]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 6 (2022): 29-34. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.6.29
- Shebanin, V. S., Umanska, V. V., and Reshetilov, H. O. "Rozvytok terytorii u systemi derzhavnoi rehionalnoi polityky" [Development of Territories in the System of State Regional Policy]. *Rehionalna ekonomika*, no. 3 (2021): 28-35. DOI: 10.36818/1562-0905-2021-3-3
- Shevchenko, O. V. "Pidkhody do vyznachennia typiv terytorii v Ukraini yak osnova dlia vidnovlennia i rozvytku hospodarstva" [Approaches to Determining the Types of Territories in Ukraine as a Basis for the Restoration and Development of the Economy]. *Imperatyvy ta bezpekovi priorytety zberezhenia i rozvytku produktyvnoi spromozhnosti rehioniv Ukrainy v umovakh viiny*. Lviv, 2022. 16-18.
- Shevchenko, O. V. "Zakhody z povoiennoi rozbudovy systemy ekonomichnoi bezpeky dlia rehionalnoi ekonomiky Ukrainy" [Measures for the Post-war Development of the Economic Security System for the Regional Economy of Ukraine]. *Ekonomichna bezpeka: derzhava, rehion, pidpriemstvo*. Poltava: NUPP, 2022. 91-95.

Tur, O. V. "Formuvannia pidkhodu do vyznachennia oznak depresyvnogo stanu u sotsialno-ekonomichnomu rozvytku terytorii z urakhuvanniam osoblyvosti administratyvno-terytorialnoho ustroiu" [Formation of an Approach to Determining the Signs of a Depressed State in the Socio-economic Development of Territories, Taking into Account the Peculiarities of the Administrative-territorial System]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Serii «Ekonomichni nauky»*. 2014. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/89.pdf

"VVP Ukrainy u druhomu pivrichchi vpade na ponad tretynu - NBU" [Ukraine's GDP Will Fall by More Than a Third in the Second Half of the Year - NBU]. DW. July 29, 2022. <https://www.dw.com/uk/vvp-ukrainy-u-druhomu-pivrichchi-vpade-na-ponad-tretynu-nbu/a-62651530>

Volosiuk, M. V., and Sirenko, I. V. "Ekonomichna bezpeka terytorialnoi hromady v systemi zabezpechennia yii staloho rozvytku" [Economic Security of the Territorial Community in the System of Ensuring Its Sustainable Development]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 6 (2021): 105-109.

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.6.105

Yaroshenko, I. V. "Mekhanizmy derzhavnoi pidtrymky problemnykh rehioniv" [Mechanisms of State Support for Problem Regions]. *Modeliuvannia rehionalnoi ekonomiky*, no. 1 (2014): 114-127.

Yemets, V. V. "Ekonomichni rozvytok u povoiennyi period v Ukraini: rehionalnyi ta mistsevyi aspekty" [Economic Development in the Post-war Period in Ukraine: Regional and Local Aspects]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 5 (2022): 68-72.

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.5.68

Zablodska, I. V., and Hrechana, S. I. "Metodychne zabezpechennia formuvannia identyfikatsiinoho profilu terytorialnoi hromady" [Methodological Support for the Formation of the Identification Profile of the Territorial Community]. *Rehionalna ekonomika*, no. 2(100) (2021): 5-14.

DOI: 10.36818/1562-0905-2021-2-1

Стаття надійшла до редакції 10.08.2022 р.

■